

здійснюється згідно критеріїв істинності-хибності. В. Дільтей вважає цей вид розуміння не досить досконалим, тому що в ньому не виявляється зв'язок між специфічною формою прояву теоретичного опису і самим життям. Другий рівень розуміння пов'язаний з діями. Дії завжди контекстуально поєднані з цілепокладанням. Але, з іншого боку, дії, як прояви людського життя носять неінтенційний, ненавмисний характер. Тому розуміння дії реалізується через відтворення тих цілей, що зумовлюють саму дію. Особливістю даного типу розуміння є те, що воно спрямоване на дії, а не на суб'єкта, який здійснює ці дії. На відміну від теоретичних суджень, критерієм розуміння дії є успіх чи невдача щодо досягнення цілей. Третій рівень розуміння співвідноситься з проявами „живого досвіду”, які подаються як вияв внутрішнього духовного життя людини. Ці прояви „живого досвіду” охоплюють надзвичайно широкий спектр – від осмислених продуктів людської творчості (таких, як література, мистецтво) і до мимовільних та неусвідомлюваних актів поведінки. Такі прояви виявляють самі основи людського духу та інколи повідомляють про особу більше, ніж вона про себе знає. Критерієм оцінки такого розуміння вважається аутентичність розуміння смислу, здатного розповісти про людину більше, ніж будь-яка форма теоретичного опису. Саме розуміння такого смислу, за В.Дільтеєм, є центральним завданням герменевтики.

Ключові слова: розуміння, співвідношення реального та ідеального, результат пізнання, рівні розуміння, життєвий досвід.

УДК 316.614.5:159.922.7–056.49

М.І. МУШКЕВИЧ

МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ, ЯКІ МАЮТЬ ПРОБЛЕМНИХ ДІТЕЙ

Стаття присвячена аналізу моделей психологічного супроводу сімей, які мають проблемних дітей. Виділені такі основні теоретичні моделі, як психологічна модель, педагогічна модель, медична модель, соціальна та діагностична моделі. Зроблено акцент на основні пункти роботи із сім'ями, які мають проблемних дітей у дефіцитарній, плюралістичній, ресурсній моделях, моделях групової терапії та батьківського всеобучу, моделях, які базуються на транзактному аналізі та психоаналітичній теорії. Запропоновано змістові складові психологічного супроводу, які включають в себе систему організаційних, діагностичних, навчальних і розвиваючих заходів і характеризується: етапністю, динамічністю й гнучкістю, варіативністю, результативністю. Вказано, що представлена структура психологічного супроводу сім'ї, яка має проблемну дитину визначається методом, процесом, суттю поняття, технологією, метою, завданнями, принципами, функціями, формами реалізації, механізмами.

Ключові слова: психологічний супровід, моделі супроводу, проблемна дитина, сім'я, медична модель, педагогічна модель, діагностична модель, соціальна модель.

Статья анализирует модели психологического сопровождения семей, имеющих проблемных детей. Выделены такие основные теоретические модели, как психологическая модель, педагогическая модель, медицинская модель, социальная и диагностическая модели. Сделан акцент на основные пункты работы с семьями, которые имеют проблемных детей в дефицитарной, плюралистической, ресурсной моделях, моделях групповой терапии и родительского всеобуча, моделях, основанных на транзактном анализе и психоаналитической теории. Представлено основные составляющие психологического сопровождения, которые включают в себя систему организационных, диагностических, учебных и развивающих мероприятий и характеризуется: этапностью, динамичностью и гибкостью, вариативностью, результативностью. Указано, что представленная структура психологического сопровождения семьи, которая имеет проблемного ребенка определяется методом, процессом, понятием, технологией, целью, задачами, принципами, функциями, формами реализации, механизмами.

Ключевые слова: психологическое сопровождение, модели сопровождения, проблемный ребенок, семья, медицинская модель, педагогическая модель, диагностическая модель, социальная модель.

Постановка проблеми. Актуальність розробки психологічного супроводу сімей, які мають проблемних дітей, зумовлена новими соціальними вимогами, важливими завданнями яких є забезпечення захисту психологічного здоров'я, профілактика дисфункційних явищ, підвищення психологічної культури, посилення позитивного виховного компоненту сім'ї. В основу нових підходів до роботи психологічного супроводу покладені сучасні напрямки дослідження соціальних інституцій: сім'я, родина, батьківство (Т. Алексєнко, Ю. Бохонкова, М. Боярин, О. Васильченко, Т. Говорун, З. Зайцева, З. Ковальчук, А. Капська, Р. Овчарова, Л. Пілецька, В. Тернопільська, М. Тоба), їх положення про концептуальні моделі батьківства (В. Брутман, О. Ісеніна, О. Копил, С. Мещерякова, К. Седих, Г. Філіппова та ін.); положення і принципи активного соціально-психологічного навчання (О. Блинова, О. Бондарчук, А. Борисюк, В. Бочелюк, С. Гарьковець, Н. Завацька, Т. Яценко); положення про специфічні зміни в емоційному стані батьків і дитячо-батьківські стосунки (І. Багдасар'ян, Є. Баєнська, А. Варга, Є. Мастюкова, О. Нікольська, Л. С. Печнікова, А. Прихожан, Є. Савіна, А. Співаковська, В. Ткачова, О. Чарова, Е. Ейдемільер, В. Юстицькіс та ін.). У той же час питання про психологічні фактори, що лежать в основі індивідуальної варіативності поведінки батьків, вивчені

недостатньо. Розвиток системи ранньої допомоги сім'ї з проблемною дитиною вимагає проектування і реалізації експериментальних наукових досліджень, спрямованих на вивчення умов і факторів, які обумовлюють індивідуальні особливості сімейної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основним завданням надання психологічної допомоги сім'ї, яка має проблемну дитину, є вибір концептуального підходу, що визначає вектор у відносинах сім'ї з фахівцем (Г. Бурменская, Є. Захарова, О. Карабанова, Є. Мастюкова, А. Московкіна, Є. Фісун, Л. Мікаелян, Р. Кочюнас). На сьогоднішній день існують різного формату моделі допомоги родині, які може використовувати психолог. В залежності від обраної моделі будуються програми корекції сімейних стосунків. Домінують 5 моделей допомоги сім'ї: педагогічна модель, психологічна модель, діагностична модель, соціальна модель, медична модель. У педагогічній моделі робота психолога базується на гіпотезі нестачі педагогічної компетентності батьків. Соціальна модель у психологічній допомозі використовується у тих випадках, коли сімейні труднощі є результатом несприятливих зовнішніх обставин. Психологічна (психотерапевтична) модель використовується психологом тоді, коли причини труднощів лежать у сфері спілкування, особистісних особливостей членів родини. Діагностичну модель використовує психолог у своїй практиці, ґрунтуючись на припущенні дефіциту у батьків спеціальних знань про дитину або свою родину. Медична модель дозволяє психологу припустити, що в основі сімейних труднощів лежать хвороби [4].

У практиці психологічної допомоги є дефіцитарна модель, яка передбачає існування певних, заздалегідь відомих норм сімейної організації і комунікації. Відхилення від цих норм вважається патологічним. В цьому випадку терапія фокусується на тому, що «не так» і спрямована на «виправлення», неминуче концентруючись на дисфункційних патернах в сімейній системі. У цій моделі роль фахівця полягає в тому, щоб ідентифікувати порушення в сімейній організації, комунікації та ін. і працювати над усуненням цих порушень [3; 2; 7]. Такий підхід Р. Овчарова характеризує як односторонній, так як він призводить до селективної уваги щодо проблем і не акцентує на сильних і ресурсних сторонах життя клієнтів [9]. Пліуралістична модель сім'ї змінила ставлення до концепції сімейної кризи, при якій модель поганої адаптації була замінена на модель конфронтації. Пліуралістична модель сім'ї концентрує свою увагу на тому, як сім'я повинна діяти, якими мають бути методи, щоб захистити своїх членів і зберегти подобу нормальності. В рамках пліуралістичної сімейної моделі вплив проблемної дитини на сім'ю розглядається лише як один з елементів, з яким доводиться рахуватися при організації сімейного життя [8]. Ресурсна модель сімейного функціонування спирається на наступні припущення: сім'я постійно генерує власні норми в різних контекстах – історичному, культурному, етнічному, політичному, соціально-економічному, міжособистісному. Терапевт знаходиться в пошуку сильних сторін сімейного життя, намагаючись підтримувати власну зацікавленість і відкритість до відмінностей. Терапевтичний процес спрямований на посилення творчих здібностей людей вирішувати проблеми, отримувати нові знання, розвиватися спочатку разом з терапевтом, а потім без його допомоги [10]. Моделі психологічного супроводу, базовані на ідеях психоаналізу, висловлюють прагнення людини допомогти людині усвідомити справжню причину страждань, приховану в несвідомому, зробити травмуючі переживання усвідомленими, доступними осмисленню та частково контролю. У цьому контексті А. Адлер підкреслював, що підтримка може компенсувати неповноцінність і перетворити слабкість у силу і повинна бути спрямована на: соціальне пристосування, прийняття соціально схвалюваних зразків поведінки як критеріїв душевного здоров'я; лікування душі, пов'язані з орієнтацією на досягнення життєвих цілей, моральності, цілісності, здатності любити; набуття особистістю психологічної свободи в умовах суспільства, що пригнічує і нівелює особистість [1].

Важливою для супроводу сім'ї, яка має проблемну дитину, є модель, базована на транзактному аналізі Е. Берна, яка передбачає, що особистість кожного індивідуума визначається факторами, які можна назвати станами «Я». «Дитина» в особистості – це спонтанність, творчість, інтуїція. «Батько» вчить особистість певним нормам і способам поведінки. Це здійснюється, насамперед, через транзакції – одиниці спілкування. Основне завдання виховання батьків – навчити членів сім'ї взаємних компромісів і вмінню їх використовувати в інших соціальних сферах. Для цього вони повинні оволодіти термінологією транзактного аналізу при розгляді своєї поведінки і взаємин у сім'ї, навчитися визначати характер потреб і запитів дитини і встановлювати з нею адекватні комунікації. Це необхідно тому, що ключ до зміни поведінки дитини лежить у зміні відносин між батьками і дитиною [6]. В основі моделі групової терапії (Х. Джінот) лежить прагнення навчити батьків переорієнтації своїх установок в залежності від потреб дитини. Модель носить суто практичний характер і зосереджена на розгляді проблемних ситуацій: як говорити з дітьми, як хвалити дитину, страхи дітей тощо. Виховання батьків, за Х. Джінотом, здійснюється у формі групових консультацій, терапії та інструктажу. Метою групової терапії є досягнення позитивних змін в структурі особистості батьків (для людей з емоційними порушеннями, які не вміють справлятися з проблемами відносин дітей і батьків). Групові консультації повинні допомогти батькам впоратися з проблемами, що виникають при вихованні дітей. Як показує світова практика психологічної допомоги дітям і їх батькам, навіть дуже важкі проблеми з дітьми цілком вирішувані, якщо вдається створити сприятливий клімат спілкування в сім'ї, в першу чергу, зі сторони дорослих її членів [12]. Модель батьківського всеобучу та підготовки молоді до сімейного життя (І. Гребеніков), запропонована у 70 - 80-ті роки, включає в себе розроблену і методично оснащену програму педагогічної освіти батьків, яка виходила з припущення про те, що значна частина недоліків і прорахунків у сімейному вихованні і сімейних відносинах пов'язана з психолого-педагогічною неграмотністю батьків. Розробка програм такої освіти, орієнтованої на особливості виховання дітей різного віку, специфіку сімей та сімейних проблем, випуск

спеціальних довідників, енциклопедій сімейного життя і сімейного виховання значно активізувала увагу до проблеми батьківства [5].

Формулювання цілей статті. Усвідомлення реальних проблем сучасної сім'ї, обумовлених соціальними, політичними, економічними змінами, стимулює до розробки, формування і втілення у психолого-педагогічне товариство нової супровідної парадигми. У її становленні необхідно використовувати сучасні підходи, що дозволяють враховувати вплив різних травматичних факторів та вибудовувати систему мішеней для надання практичної допомоги. В рамках дослідження ми поставили за мету сформувати цілісне уявлення про суттєві складові розробленої нами моделі психологічного супроводу сім'ї, яка має проблемну дитину.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до теоретичної літератури можна виділити основні мішені, на які важливо звертати увагу при роботі із сім'ями, які мають проблемних дітей, серед яких – несприятливі зовнішні обставини, нестача педагогічної компетенції батьків, проблеми комунікації, труднощі особистісного функціонування, дисфункційні патерни сімейної системи, порушення сімейної організації, сімейна криза, порушена адаптація, помилки батьківського ставлення та виховання. Фундамент розробленої нами концепції психологічного супроводу сім'ї, яка має проблемну дитину, визначають такі складові:

Система супроводу, що означає професійну діяльність, яка має певні компоненти, зв'язки, механізми функціонування та умови для реалізації, спрямована на створення соціально-психолого-педагогічних умов для успішного навчання і розвитку кожного члена ядерної і розширеної сім'ї незалежно від рівня їх здібностей і життєвого досвіду.

Метод супроводу – активний гуманістичний, системний, динамічний вплив на розвиток суб'єктів з метою виявлення порушень у функціонуванні та надання кваліфікованої комплексної підтримки для успішного розвитку особистості в сім'ї як системі у різних ситуаціях мікро- та макросоціальної взаємодії.

Процес супроводу – спеціально організована цілеспрямована робота, яка сприяє позитивній адаптації до життя всіх членів сім'ї та містить систему заходів, для функційного життя людини у сімейному середовищі, які допомагають родині у прийнятті рішень в складних ситуаціях життєвого вибору.

Суть психологічного супроводу – створити умови для прийняття суб'єктом оптимальних рішень в різних ситуаціях сімейного та життєвого вибору. Ситуація життєвого вибору – множинні проблемні ситуації, за допомогою вирішення яких суб'єкт визначає шлях позитивного розвитку. Усі суб'єкти супроводу – рівноправні учасники цього процесу. Основа супроводу сім'ї – віра у внутрішні сили суб'єкта, навчання вибору, створення орієнтаційного поля позитивного розвитку. Усіх суб'єктів супроводу можна віднести до двох основних груп: «основні» і «додаткові». Основним суб'єктом супроводу є сім'я, яка має проблемну дитину, як цілісна система. «Додатковими» суб'єктами супроводу є розширена сімейна система, суспільство та ін. Фактично, суб'єктом супроводу є сім'я, яка має проблемну дитину, і її соціальна мережа різного рівня.

Технологія реалізації психологічного супроводу сім'ї з проблемною дитиною здійснюється за допомогою надання комплексних взаємопов'язаних і взаємообумовлених заходів, організаційно-методичною основою яких є цілеспрямований, поетапний процес, представлений різними методами і прийомами, обумовлений знаннями індивідуальних особливостей, які здійснюються з метою забезпечення оптимальних соціально-психологічних умов для збереження психологічного здоров'я сім'ї.

Основна мета психологічного супроводу – це загальне формулювання того, чого необхідно досягти в результаті супроводу – процесу соціалізації, який забезпечує особистісну та міжособистісну гармонізацію, розвиток творчого потенціалу та пошук перспектив подальшого розвитку особистості.

Виходячи із вищезазначеної мети, визначаємо *основні завдання психологічного супроводу*, які являють собою конкретний опис того, що учасники можуть зробити, або знання, яких вони набудуть у результаті супроводу. Вони формулюються ясно і однозначно: 1. Визначення напрямів і необхідних умов індивідуального розвитку учасників психологічного супровідного процесу. Системне відстеження (діагностика) психологічного статусу та динаміки психічного розвитку у процесі супроводу. 2. Створення комплексної програми психологічного супроводу (планування). Складання гнучких моделей організації процесу, які можуть трансформуватися залежно від психологічних особливостей. 3. Надання допомоги (профілактика) в їх особистісному розвитку. 4. Корекція, що передбачає певну систему та складається із взаємопов'язаних блоків моделі психологічного супроводу: тестування; спостереження; анкетування; опитування. 5. Розробка критеріїв ефективності діяльності учасників процесу, аналіз результатів моніторингу розвитку особистісних параметрів.

Завдання також передбачають *знання, уміння і навички, які учасники супроводу можуть отримати*. Знання: що таке сім'я; поняття сім'ї як системи; відмінності між функційною та дисфункційною сімейною системою; поняття псевдофункційної сім'ї; функціонування сім'ї на рівні трьох підсистем: шлюбної, батьківської, сиблінгової; сімейні ролі, функції, установки, сценарії тощо. Вміння: зможуть пояснювати, що таке психологічний супровід і який його вплив на сімейне функціонування; визначати основні помилки сімейного та особистісного функціонування; формулювати подальші позитивні кроки особистісних та сімейних змін. Навички: зможуть відрефлексовувати; давати ціннісні судження; дотримуватися встановлених правил сімейної та особистісної поведінки тощо.

Виходячи із завдань, визначаємо найголовніші *принципи психологічного супроводу*: 1. Етапність: включає різні етапи, кожен з яких є послідовним та взаємодоповнюючим і допомагає багатогранно вивчити особистість з метою подальшого виведення відповідних критеріїв психологічного, соціального розвитку. 2. Наступність: об'єктивний необхідний зв'язок між новим і старим у процесі розвитку, який є фактором відтворення соціального статусу й потенціалу сім'ї, закономірною умовою цілісності та ефективності процесу розвитку і

виховання, визначає логіку та послідовність становлення особистості на всіх вікових етапах. 3. Системність: розробка сукупності заходів, необхідних для реалізації взаємозалежного розвитку як окремої особистості так і розвитку сім'ї в цілому. 4. Комплексність: розробка окремих пов'язаних між собою елементів, що забезпечують досягнення підцелей, здійснюються відповідно до загальної мети. 5. Нормалізація: психологічно-педагогічні заходи та підходи, прийнятні в суспільстві, які сприяють максимальному наближенню способу життя сім'ї, яка має проблемну дитину, до способу життя сімей здорових дітей. 6. Інформаційно-методична допомога: психолого-педагогічна підтримка родини з проблемною дитиною (лекції, конференції тощо з проблем навчання, виховання, взаємодії в сім'ї). 7. Мультиmodalність: вивчення сім'ї на трьох рівнях: соціальному, індивідуальному, екологічному. 8. Науковість: використання результатів наукових досліджень для розробки стандартів та критеріїв надання психологічного супроводу; реалізація позитивних практик психологічної роботи з сім'ями.

Психологічний супровід характеризується етапністю, яка включає в себе: 1. Комплексну діагностику, виведення первинного психолого-педагогічного діагнозу. 2. Інформаційну просвіту батьків, психологічне консультування членів ядерної сім'ї. 3. Психотерапевтичну роботу в ядерній сім'ї, як системі на рівні шлюбної, батьківської та сиблінгової підсистем; залучення до психолого-педагогічної роботи членів розширеної сімейної системи.

Функції психологічного супроводу: освітня, діагностична, корекційна.

Форми реалізації психологічного супроводу: індивідуальна та групова.

Основний напрям психологічного супроводу спрямований на членів ядерної та розширеної сімейної системи, що має дитину з проблемами у розвитку, які одночасно являються ініціаторами запиту на психологічні послуги і помічниками в реалізації цих послуг. В якості основних характеристик психологічного супроводу виступають його процесуальність, пролонгованість, недирективність, заглибленість у реальне повсякденне життя людини або родини, особливі відносини між учасниками цього процесу. Процесуальний аналіз психологічного супроводу особистості чи сім'ї передбачає виділення його динаміки.

До методів психологічного супроводу входять анкетування; бесіда; тестування; проективний метод; міні-лекції; сімейна гра.

Умови ефективності психологічного супроводу: вивчення та врахування потреб і досвіду учасників супроводу, психологічних особливостей та стилів навчання (репродуктивний, творчий, емоційно-ціннісний); забезпечення міцного засвоєння учасниками необхідної нової інформації, яка виступатиме основою для формування в них нових сімейних навичок та моделей поведінки; формування у учасників емоційно-позитивного ставлення до засвоєваних знань, навичок і моделей поведінки та установки на їх подальше втілення і реалізацію; забезпечення активної діяльності всіх учасників, орієнтованої на безпосереднє відпрацювання запланованих навичок і моделей поведінки в умовах, що імітують сімейну діяльність. Ефективність супроводу являє собою рефлексивний процес, період осмислення результатів діяльності супроводу щодо вирішення тієї чи іншої проблеми або є стартовим у проектуванні спеціальних методів попередження і корекції інших проблем.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, психологічний супровід включає в себе систему організаційних, діагностичних, навчальних і розвиваючих заходів, характеризується: системністю, етапністю, динамічністю й гнучкістю, варіативністю, результативністю. Психологічний супровід сім'ї, яка має проблемну дитину визначається методом, процесом, суттю поняття, технологією, метою, завданнями, принципами, функціями, формами реалізації, механізмами, методами. Подальша наша робота буде спрямована на аналіз результативності моделі психологічного супроводу, диференціації сильних та неефективних його процесів, виділення позитивного досвіду з метою подальшого застосування в роботі із сім'ями, які мають проблемних дітей.

Список використаних джерел

1. Адлер А. Наука жить : [пер. с англ. и нем.] / А. Адлер. – Киев : Port-Royal, 1997. – 288 с.
2. Алёшина Ю. Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю. Е. Алёшина. – М. : Класс, 1999. – 208с.
3. Будинайте Г. Л. Постклассический системный подход. Проблема и ее решение в системе терапевтического взаимодействия [Электронный ресурс] / Г. Л. Будинайте. – Сайт Общества семейных консультантов и психотерапевтов. – Режим доступа: <http://www.supporter.ru/lib.phtml?idr=51&id=167>. – Название с экрана.
4. Гирман Н. В. Проблема батьків і дітей у сучасній сім'ї : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [«Региональные проблемы соцработы»]. – Харків : Харків. гуманіт.-еколог. ін-т, 2008.
5. Гребенников И. В. Основы семейной жизни / И. В. Гребенников. – М., 1991. – 158 с.
6. Джеймс М. Народжені вигравати. Трансактний аналіз з гештальт-вправами : [пер. з англ.] / М. Джеймс, Д. Дженгвард ; заг. ред. і післямова Л. А. Петровської. – М., 1993.
7. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования / Р. Кочюнас. – М. : Академ. проэкт, 1999. – 240 с.
8. Мастюкова Е. М. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Е. М. Мастюкова, А. Г. Московкина ; под ред. В. И. Селивёрстова. – М. : ВЛАДОС, 2004. – С. 408.

9. Овчарова Р. В. Родительство как психологический феномен : учеб. пособие / Р. В. Овчарова. – М. : Моск. психолого-соц. ин-т, 2006. – 496 с.
10. Пезешкиан Н. Позитивная семейная психотерапия: семья как терапевт / Н. Пезешкиан. – М. : Март, 1996. – 336 с.
11. Фримен Д. Техники семейной психотерапии / Д. Фримен. – СПб. : Питер, 2001. – 384 с.
12. Шнейдер Л. Б. Семейная психология : учеб. пособие для вузов / Л. Б. Шнейдер. - 2-е изд. – М. : Академ. проект ; Екатеринбург : Деловая кн., 2006. – 768 с. – (Gaudeamus)

References

1. Adler A. Nauka zhit' : [per. s angl. i nem.] / A. Adler. – Kiev : Port-Royal, 1997. – 288 с.
2. Aljoshina Ju. E. Individual'noe i semejnoe psihologicheskoe konsul'tirovanie / Ju. E. Aljoshina. – М. : Klass, 1999. – 208s.
3. Budinajte G. L. Postklassicheskij sistemnyj podhod. Problema i ee reshenie v sisteme terapevticheskogo vzaimodejstvija [Jelektronnyj resurs] / G. L. Budinajte. – Sajt Obshhestva semejnyh konsul'tantov i psihoterapevtov. – Rezhim dostupa: <http://www.supporter.ru/lib.phtml?id=51&id=167>. – Nazvanie s jekrana.
4. Gyrman N. V. Problema bat'kiv i ditej u suchasnoj sim'i' : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. [«Regional'nye problemy socraboty»]. – Harkiv : Harkiv. gumanit.-ekolog. in-t, 2008.
5. Grebennikov I. V. Osnovy semejnoj zhizni / I. V. Grebennikov. – М., 1991. – 158 с.
6. Dzhejms M. Narodzheni vygravaty. Transaktnyj analiz z geshtal't-vpravamy : [per. z angl.] / M. Dzhejms, D. Dzhengvard ; zag. red. i pisljamova L. A. Petrovs'koi'. – М., 1993.
7. Kochjunas R. Osnovy psihologicheskogo konsul'tirovanija / R. Kochjunas. – М. : Akadem. projekt, 1999. – 240 s.
8. Mastjukova E. M. Semejnoe vospitanie detej s otklonenijami v razvitii : ucheb. posobie dlja studentov vyssh. ucheb. zavedenij / E. M. Mastjukova, A. G. Moskovkina ; pod red. V. I. Selivjorstova. – М. : VLADOS, 2004. – S. 408.
9. Ovcharova R. V. Roditel'stvo kak psihologicheskij fenomen : ucheb. posobie / R. V. Ovcharova. – М. : Mosk. psihologo-soc. in-t, 2006. – 496 с.
10. Pezeshkian N. Pozitivnaja semejnaja psihoterapija: sem'ja kak terapevt / N. Pezeshkian. – М. : Mart, 1996. – 336 с.
11. Frimen D. Tehniki semejnoj psihoterapii / D. Frimen. – SPb. : Piter, 2001. – 384 с.
12. Shnejder L. B. Semejnaja psihologija : ucheb. posobie dlja vuzov / L. B. Shnejder. - 2-е изд. – М. : Akadem. projekt ; Ekaterinburg : Delovaja kn., 2006. – 768 с. – (Gaudeamus)

Mushkevych M.I. MODELS OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR FAMILIES WITH PROBLEM CHILDREN

This article analyzes patterns of psychological support of families with troubled children. The following main theoretical models are highlighted: psychological model, educational model, medical model, social and diagnostic models. The focus is made on the main points of work with families who have children in troubled deficiency, pluralistic, resource models, models of group therapy and parental universal education, models based on transactional analysis and psychoanalytical theory. A considerable components of psychological support are suggested, which include organizational system, diagnostic, educational and developmental activities and is characterized by: phasing, dynamism and flexibility, variability, efficiency. It is indicated that presented the structure of psychological support for families who have a child is determined by the problem, process, core concepts, technology, purposes, objectives, principles, functions, forms of implementation, mechanisms.

Key words: *psychological support, accompaniment patterns, problem child, family, medical model, educational model, diagnostic model, social model.*

УДК [159.923:159.942]:77.04

В.В. НАЗАРЕВИЧ, І.О. БОРЕЙЧУК

ФОТОГРАФІЯ ЯК ЗАСІБ РЕСУРСУВАННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ІНДИВІДА

Використання фотографічних зображень у активуванні ресурсних спогадів особистості – це психологічний інструмент підтримки позитивного психоемоційного стану індивіда, на основі механізму самореконструкції свого минулого, уявного чи сфантазованого досвіду. Фотографії виступають своєрідними маркерами фактів життя, роблячи спогади індивіда, усвідомленими і підкріпленими візуальним об'єктом, перетворюючи ресурси в реальні предмети. Так само, як спогади можуть бути створені за допомогою зображень, вони також і можуть бути змодельовані. Під час фототерапії робота починається з фотографії, яка стимулює пам'ять. І основний зміст фототерапії є створення та / або сприйняття фотографічних зображень, додавання і обговорення різних видів творчої діяльності. Спеціаліст працює з зображеннями клієнта, допомагаючи йому висловити і зрозуміти себе та створює умови для корекції та розвитку відносин індивіда з самим собою і навколишнім світом